

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Sözleşmeye Taraf Devletlerin Sınır-Ötesi Yargı Yetkisi

Şubat 2016

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Taraf Devletlerin Sınır-Ötesi Yargı Yetkisi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. Maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü): Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.

Devletin Sözleşme alanında ancak kendi toprakları dışında meydana gelen yargı faaliyetleri

Diplomatik çevreler

M / Danimarka (başvuru no. 17392/90)

14 Ekim 1992 (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu¹ kararı)

Doğu Almanya'dan (Demokratik Alman Cumhuriyeti) ayrılıp batıya (Federal Almanya Cumhuriyeti) yerleşmek isteyen başvuran, 1988 yılında (Doğu) Berlin'de Danimarka Elçiliği bölgesine girmiştir. Danimarka elçisinin talebi üzerine, Doğu Almanya polisi Elçiliğe girmiş ve başvurunu yakalamıştır. Başvuran 33 gün tutulduktan sonra şartlı hapis cezasına mahkum edilmiştir. Başvuran, Doğu Almanya Polisine teslim edildiğinde özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiği konusunda şikâyetçi olmuştur.

¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ile birlikte Temmuz 1954 ile Ekim 1999 tarihleri arasında Strazburg'da görev yapan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Taraf Devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetlemiştir. Mahkeme'nin 1 Kasım 1998 tarihinde kurulmasıyla Komisyon'un görevi sona ermiştir.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun yerleşik içtihadında açıkça görüldüğü gibi, bir Devletin yetkili diplomatik veya konsolosluk temsilcileri, üzerlerinde yetkilerini kullanabilecekleri ölçüde diğer kişileri veya mülkü söz konusu Devletin yargı yetkisi alanına getirirler. Bu nedenle, Danimarka Elçisinin başvuranın şikâyetçi olduğu davranışları Danimarka yetkililerinin yetki alanında bulunan insanları etkilemiştir.

Askeri mevcudiyet ve siyasi destek

Loizidou / Türkiye

23 Mart 1995

Başvuran, özellikle, Kıbrıs'ın kuzey kısmının devamlı olarak Türk silahlı kuvvetleri tarafından işgal altında olması ve kontrol edilmesi nedeniyle birçok kere evine ve orada bulunan eşyalarına ulaşmasına engel olunmasının mülkiyet hakkını ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesine aykırı olarak mülkiyet hakkının devamlı olarak ihlal edilmesini yanında Sözleşme'nin 8. maddesine aykırı olarak konuta saygı hakkının devamlı olarak ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesinin (insan haklarına saygı yükümlülüğü) Sözleşme'nin geçerli olduğu yerleri sınırlandırmasına rağmen, söz konusu hüküm uyarınca “yargı yetkisi” kavramının Sözleşmeye taraf Devletlerin ulusal topraklarıyla sınırlandırmıştır. Özellikle, yasal veya yasalara aykırı olarak gerçekleştirilen bir askeri harekât sonucu olarak bir Devlet ulusal toprakları dışında etkin kontrol sağladığında söz konusu Devletin sorumluluğu doğabilir. Söz konusu alanlarda Devletin Sözleşme'den doğan hak ve özgürlükleri güvence altına alma yükümlülüğü, doğrudan yapılmış yapılmadığına bakılmaksızın Devletin silahlı kuvvetleriyle veya bağlı yerel yönetimlerle orada etkin kontrol sağlanması nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Türkiye, başvuranın Kıbrıs'ın kuzeyinin Türk birlikleri tarafından işgal edilmesi ve orada “Türkiye Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” (“KKTC”) kurulması nedeniyle mülkiyeti üzerindeki kontrolünü kaybettiğini kabul etmiştir. Türkiye, kuzey Kıbrıs'ta askeri mevcudiyet ile etkin ve genel bir kontrol sağlamaktadır; bu durum, KKTC yetkililerinin politikaları ve faaliyetleri Sözleşme'den doğan sorumluluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, Türk kuvvetleri tarafından desteklenen KKTC yetkililerinin faaliyetleri Türk yargı yetkisi alanına girmektedir.

Kıbrıs / Türkiye

10 Mayıs 2001 (Büyük Daire)

Bu dava, Kuzey Kıbrıs'ta 1974 yılında Temmuz ve Ağustos aylarında Türkiye tarafından gerçekleştirilen askeri operasyonlardan beri var olan ve Kıbrıs topraklarında devam eden bölünmüşlük ile ilgilidir. Kıbrıs, 1983 yılının Kasım ayında “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin” (“KKTC”) ilan edilmesine rağmen, uluslararası hukuk uyarınca bu yasadışı bir oluşum olduğunu ve bu nedenle Türkiye'nin orada çok çeşitli Sözleşme ihlallerinden

sorumlu bir Devlet olduğunu ileri sürmüştür. Türkiye, “KKTC”nin siyasi olarak Türkiye’den bağımsız olduğunu ve sonuç olarak Türkiye’nin faaliyetlerinden sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir.

Mahkeme, Türkiye’nin Sözleşme’den doğan sorumluluklarının Kıbrıs’ta görev yapmakta olan kendi asker ve memurlarının faaliyetleriyle sınırlandırılmayacağını, ancak Türkiye’nin askerî ve diğer destekleri sayesinde ayakta duran yerel yönetimin (“KKTC”) faaliyetleri nedeniyle söz konusu sorumlulukların doğduğunu vurgulamıştır. Türkiye, bu nedenle, Sözleşme uyarınca yargı yetkisine sahiptir.

Manitaras ve Diğerleri / Türkiye

3 Haziran 2008 (kabuledilebilirlik hakkında karar)

1974 yılında Türkiye’nin Kıbrıs’ın kuzeyine müdahalesinin ardından, birinci başvuran Rum kesiminden oluşan küçük bir grupla birlikte burada yaşamayı sürdürmüştür. 1998 yılının Şubat ayında, Lefkoşa’da bir otelde yapılan duruşmada Kıbrıs / Türkiye davasına (yukarıda anılan) ilişkin yargılama işlemleri sırasında başvuran Avrupa İnsan Hakları Komisyonu heyetine kanıt sunmuştur. 1999 yılı Nisan ayında, başvuran evinde ölü bulunmuştur. Yerel makamların başvuranın geçirdiği kalp krizi sonucu öldüğü sonucuna varmalarına rağmen, birinci başvuranın yakınları olan başvuranlar, birinci başvuranın öldürüldüğü konusunda şikayetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Kıbrıs / Türkiye (bkz., yukarıda) davasındaki Türkiye’nin Sözleşme’den doğan sorumluluklarının Kıbrıs’ta görev yapmakta olan kendi asker ve memurlarının faaliyetlerine sınırlandırılmayacağına, ancak Türkiye’nin askerî ve diğer destekleri sayesinde ayakta duran yerel yönetimin (“KKTC”) faaliyetleri nedeniyle söz konusu sorumlulukların doğduğuna ilişkin bulgularını hatırlatmıştır. Mahkeme, Türkiye’nin yargı yetkisinin Türkiye’ye isnat edilebilir bütün Sözleşme haklarının ihlallerini kapsayacak şekilde geniş olduğuna hükmetmiştir. Meydana geldiği iddia edilen olayların geçtiği yerler, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” topraklarındadır. Bu nedenle, başvuran Türkiye’nin yargı yetkisi kapsamında etkin kontrole tabi tutulmuştur.

Pisari / Moldova Cumhuriyeti ve Rusya

20 Nisan 2015

Bu dava, Moldova’da barışı koruma kontrol noktasında bir Rus askerinin genç bir adamın ölmesine neden olan davranışları nedeniyle Devlet’in sorumluluğunun olup olmadığına ilişkindir. Söz konusu kontrol noktası, 1992 yılında Moldova’nın Transdinyester bölgesinde yaşanan askerî çatışmaya son vermek için yapılan anlaşmanın ardından kurulan güvenlik bölgesinde ve Rus askerilerinin emri altında bulunmaktadır.

Mahkeme, ne Rusya Federasyonunun ne de Moldova Cumhuriyetinin mevcut davada yargı yetkileri konusunda ihtilafa düştüklerini gözlemlemektedir. Mahkeme, Devlet çalışanlarının başka bir Devlet’in topraklarında görevli olması halinde, kullandıkları sınır ötesi güçlerinin, Devlet’in yargı yetkisini, söz konusu çalışanın davranışlarının sonuçlarını kapsayacak ölçüde

genişletebileceğini belirtmiştir. Bu davada, Moldova'nın Transdinyester bölgesinde yaşanan askeri çatışmaya son vermek için yapılan anlaşmaya uygun olarak Rus askerlerinin emri altında bir güvenlik alanında bulunan bir kontrol noktasında genç bir adamın Rus askerler tarafından vurulduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, Mahkeme, söz konusu genç adamın vurulduğunda Rusya Federasyonu yargı yetkisi alanında bulunduğuna hükmetmiştir. Öte yandan, genç adamın ebeveynleri olan başvurular, Moldovalı yetkililerin oğullarının ölümünden sorumlu olmadıklarını ve söz konusu ölüme ilişkin soruşturmayı makul bir şekilde yürüttüklerini belirtmişler ve bu nedenle Moldova Cumhuriyeti aleyhindeki başvuruyu takip etmeye devam etmek istememişlerdir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Protokollerinde tanımlandığı şekilde insan haklarına saygının, başvuruların şikâyetlerinin bu kısmını incelemeye devam etmeyi gerektirmediğine hükmeden Mahkeme, bu nedenle, söz konusu isteği kabul etmiş ve Moldova Cumhuriyeti aleyhinde yapılan başvuru hakkında kayıttan düşme kararı almıştır.

Chiragov ve Diğerleri / Ermenistan

16 Haziran 2015 (Büyük Daire – Davanın Esası)

Bu dava, altı Azeri sığınmacının, Ermenistan-Azerbaycan arasındaki Karadağ savaşı sırasında 1992 yılında terk etmeye zorlandıkları Azerbaycan'ın Laçın şehrinde bulunan evlerine ve mülklerine geri dönemediklerine ilişkin şikâyetleri hakkındadır².

Başvuruların davalarında, Mahkeme, Ermenistan'ın Karadağ bölgesi ve çevre topraklar üzerinde etkili kontrole sahip olduğunu ve bu nedenle Laçın bölgesi üzerinde yargı yetkisi bulunduğunu onaylamıştır. Mahkeme, özellikle, Ermeni Hükümeti görevlilerinin veya eski görevlilerinin hazırladıkları birçok rapor ve basın açıklaması, Ermenistan'ın askeri gücüyle ve askeri ekipman ve uzmanlık sağlayarak erken bir tarihten itibaren Karadağ savaşına önemli ölçüde katıldığını belirtmiştir. Ermenistan'ın askeri desteği söz konusu bölgelerin kontrolü için belirleyici olmaya devam etmiştir. Ayrıca, davada tespit edilen olaylardan Ermenistan'ın Karadağ savaşına önemli ölçüde siyasi ve finansal destek verdiği anlaşılmaktadır; ayrıca Karadağ'ın Devletler ve uluslararası örgütler tarafından tanınmaması nedeniyle vatandaşlarının yurtdışına çıkarken Ermeni pasaportu almaları gerekmektedir. Sonuç olarak, Ermenistan ve Karadağ neredeyse bütün önemli konularda oldukça iç içedir ve Karadağ ve yönetimi, Ermenistan tarafından verilen askeri, siyasi, finansal ve diğer desteklerle ayakta kalabilmiştir. Bu nedenle, Ermenistan, Karadağ ve çevre topraklarda etkili kontrol sahibidir.

² Sovyet bölgesel yönetim sistemi uyarınca, Dağlık Karabağ, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin özerk bir vilayeti idi. Nüfusunun yaklaşık %75'ini Etnik Ermeniler, % 25'ini etnik Azeriler oluşturmuştur. Silahlı savaşlar, Ermenistan'ın söz konusu vilayeti kendi topraklarına katmak istemesiyle, 1988'de başlamıştır. Azerbaycan, 1991 senesinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Dağlık Karabağ Sovyet'i, Eylül 1991'de "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni" ("DKC") kurmuş ve Ocak 1992'de "DKC" parlamentosu, Azerbaycan'dan bağımsız olduğunu ilan etmiştir. 1994 yılında bir ateşkes ilan edilene kadar, çatışma hızla tırmanmıştır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) ve Minsk Grubu desteğiyle, barışçıl bir çözüm için yapılan müzakerelere rağmen, çatışma hakkında herhangi bir siyasi çözüme ulaşılamamıştır. "DKC"nin kendisinin ilan etmiş olduğu bağımsızlık, herhangi bir Devlet veya uluslararası örgüt tarafından tanınmamaktadır.

Askeri, siyasi ve ekonomik etki

Ilaşcu ve Diğerleri / Moldova Cumhuriyeti ve Rusya

8 Temmuz 2004 (Büyük Daire)

Başvuranlar, Tiraspol'da evlerinde 1992 yılının Haziran ayında eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği on dördüncü birliğine ait uniformalar giyen kişiler tarafından yakalanmışlardır. Başvuranlar, Sovyet karşıtı faaliyetlerle, Transdinyester Devleti hükümetiyle yasadışı bir şekilde mücadele etmekle ve ayrıca iki cinayet ile birlikte birçok suçla suçlanmaktadır. 1993 yılının Aralık ayında, Transdinyester Bölgesi Temyiz Mahkemesi birinci başvuruları ölüme mahkûm etmiş ve mülkiyetine el konulmuştur. Diğer başvurular ise 12 ila 15 yıl hapis cezasına mahkûm edilmişler ve mülkiyetlerine el konulmuştur. Başvuranlar, diğerlerinin yanında, kendilerini suçlu bulan mahkemenin yargı yetkisi olmadığı konusunda şikayetçi olmuşlardır.

Rusya'nın yargı yetkisi: Mahkeme, 1991-92 yıllarında yaşanan Moldova anlaşmazlığı sırasında, Transdinyester'da bulunan SSCB on dördüncü birliğinin Transdinyester ayrılıkçı kuvvetleri ile birlikte ve onlar adına mücadele etmekte olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, 21 Temmuz 1992 tarihli ateşkes anlaşmasından sonra bile, Rus yetkililer ayrılıkçı rejime askeri, siyasi ve ekonomik destek sağlamaya devam etmişlerdir. Ek olarak, başvuranların Rus askerler tarafından ayrılıkçı rejime nakledilmesi, söz konusu rejimin faaliyetlerinin sonuçları Rus yetkililerin sorumluluğun doğmasına neden olabilir. Ayrıca, Rus ordusu hala Moldova'da bulunmaktaydı. Sözleşme'nin Rusya'da yürürlüğe girdiği tarih olan 5 Mayıs 1998'dan önce ve sonra, Transdinyester bölgesi Rusya'nın etkin yetkisi veya en azından belirleyici etkisi altında kalmıştır. Her halükarda, Rusya'nın sağladığı askeri, ekonomik, finansal ve politik destek sayesinde ayakta kalmıştır. Sonuç olarak, başvuranların kaderine ilişkin olarak Rusya tarafından devamlı ve kesintisiz sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, başvuranlar, Rusya'nın yargı yetkisi içinde kalmaktadırlar ve şikayetçi oldukları konular Rusya'nın sorumluluğu altındadır.

Ivantoc ve Diğerleri / Moldova Cumhuriyeti ve Rusya

15 Kasım 2011

Bu dava, tanınmamış bir devlet olan Transdinyester Moldova Cumhuriyeti'nde ("TMC") iki adamın 2004 yılında Mahkeme'nin Rusya ve Moldova'nın ivedilikle serbest bırakmalarına karar verilmesine rağmen 1991-1992 tarihlerinde gerçekleşen Transdinyester silahlı çatışması sırasında terör faaliyetlerinde buldukları iddiası nedeniyle ailesiyle iletişimlerinin kısıtlandırılmasının yanında 8 Temmuz 2004 tarihinden sonra devam eden tutukluluk halleri hakkındadır. Başvuranlar, sonuç olarak 2007 yılının Haziran ayında serbest bırakılmışlardır.

Mahkeme, Ilaşcu ve Diğerleri (bkz., yukarıda) davasından sonra bile ve en azından başvuranların 2007 yılının Haziran ayında serbest bırakılmalarına kadar, Rusya ayrılıkçı rejime siyasi, finansal ve ekonomik destek sağlamak suretiyle TMC ile yakın bir ilişki kurmaya devam etmiştir. Rusya, 8 Temmuz 2004 tarihinden sonra işlendiği iddia edilen Sözleşme ihlallerini önlemek veya başvuranların içinde buldukları ve Rus yetkililerin

neden olduğu duruma son vermek için hiçbir şey yapmamıştır. Başvuranlar, bu nedenle, ilk iki başvuran serbest bırakılana kadar Sözleşme'nin 1. maddesi uyarınca (insan haklarına saygı yükümlülüğü) Rusya'nın yargı yetkisi altında kalmaya devam etmişlerdir. Bu nedenle, şikayet edilen olaylar Rusya'nın sorumluluğu doğmasına sebep olmuştur.

Mevcut davada, Mahkeme, söz konusu iki kişinin tutukluluk koşullarına ilişkin olarak Rusya hakkında Sözleşme'nin 3. Maddesinin (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı), söz konusu kişilerin tutuklanmasına ilişkin olarak Rusya hakkında 5. Maddenin (özgürlük ve güvenlik hakkı), 13. Maddenin (etkin başvuru hakkı) ve söz konusu iki kişinin eşi ve oğlu ile ilgili olarak Rusya hakkında 8. Maddenin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edildiğine ve Moldova hakkında Sözleşme'nin 3, 5, 8 ve 13. Maddelerinin ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Mahkeme, ayrıca, özellikle Mahkeme'nin söz konusu iki kişinin serbest bırakılmasına ilişkin olarak 2004 yılında verdiği kararın dikkate alınmadığını göz önünde bulundurarak, Rusya hakkında 3. ve 5. maddelerin ağır bir şekilde ihlal edildiğine karar vermiştir.

Catan ve Diğerleri / Moldova Cumhuriyeti ve Rusya

19 Ekim 2012 (Büyük Daire kararı)

Bu dava, Transdinyester'da bulunan Moldovalı çocuk ve ebeveynlerin 1992 yılında kabul edilen dil politikasının etkileri hakkında ve söz konusu politikanın uygulanması için daha sonra alınan tedbirler hakkında yaptıkları şikayetler hakkındadır. Söz konusu tedbirler, Moldova/Romanya dil okullarından öğrencilerin ve öğretmenlerin zor kullanılarak çıkartılmasını ve söz konusu okulların kapatılıp farklı yerlerde açılmasını kapsamaktadır.

Bu davada, Mahkeme, *Ilaşcu ve Diğerleri* kararında (bkz., yukarıda), Transdinyester Moldova Cumhuriyetinin sadece Rusya'nın askeri, ekonomik ve siyasi desteği sayesinde ayakta kalabildiğine ilişkin hükmünü hatırlatmaktadır. Buna göre, Mahkeme, mevcut davada başvuranların şikayetlerinin Rusya'nın yargı yetkisine girdiğine karar vermiştir.

Mozer / Moldova Cumhuriyeti ve Rusya

23 Şubat 2016 (Büyük Daire kararı)

Bu dava, tek taraflı bağımsızlığını ilan eden Transdinyester Moldova Cumhuriyeti mahkemeleri tarafından dolandırıcılık yaptığından şüphelenilen bir adamın tutuklanmasına ilişkindir. Başvuran, özellikle, Transdinyesterlı yetkililer tarafından kanunlara aykırı bir şekilde yakalanıp tutuklandığı ve tutukluluk öncesi yargılamalara ilişkin olarak görülen bazı duruşmalara katılmadığı konularında şikayetçi olmuştur. Başvuran, ayrıca, gerekli tedavinin kendisine sağlanmadığını ve tutukluluk koşullarının insanlık dışı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, başvuranın ebeveynlerini ve papazı görmesi engellendiğini konusunda şikayetçi olmuştur. Başvuran, son olarak, söz konusu şikayetlere ilişkin etkili bir iç hukuk yolu olmadığı konusunda şikayetçi olmuştur. Başvuran, şikayetlerinin hem Moldova hem de Rusya yargı yetkisi sınırlarına girdiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, Sözleşme'nin 1. maddesi uyarınca (insan haklarına saygı yükümlülüğü) şikayetlerin Moldova Cumhuriyeti ve Rusya'nın yargı yetkisine girdiği sonucuna varmıştır. Mahkeme, özellikle, Moldova'nın Transdinyester Moldova Cumhuriyeti'nin davranışları konusunda etkili kontrol sahibi olmamasına rağmen, bölgenin uluslararası kamu hukukunda Moldova topraklarının bir parçası olarak kabul edilmemesi, orada yaşayanların Sözleşme'den doğan haklarını kullanmaya devam etmelerini sağlamak için bütün mevcut hukuki ve diplomatik yolların kullanılması için söz konusu Devlet'in sorumluluğunun doğmasına yol açmıştır. Rusya'ya ilişkin olarak, Mahkeme, önceki davalarda, Transdinyester Moldova Cumhuriyeti'nin yalnızca Rusya'nın askeri, ekonomik ve siyasal desteği ile var olmaya devam edebildiği yönündeki kararlarını yinelemiştir. Bu koşullar altında, bölgenin Rus desteğine yüksek derecede bağımlılığı, Rusya'nın Transdinyester Moldova Cumhuriyeti yetkilileri üzerinde etkili kontrole ve belirleyici etkiye sahip olmaya devam edeceğini göstermektedir. Mevcut davada, Mahkeme, Moldova Cumhuriyeti'nin başvurunu desteklemek için önemli hukuki ve diplomatik adımlar atarak başvuruna ilişkin yükümlülüklerini yerine getirdiğini ve Sözleşme'den doğan haklarını ihlal etmediğine karar vermiştir. Aynı zamanda, Rusya'nın söz konusu dönemde Transdinyester Moldova Cumhuriyeti'nin üzerinde etkili kontrol sahibi olduğunu göz önüne alarak, Mahkeme, Rusya'nın Sözleşme ihlallerinden sorumlu olduğu sonucuna varmıştır.

AIHS alanının dışında gerçekleşen Devlet faaliyetleri

Yurt dışında faaliyet gösteren Devlet güvenlik güçleri

Sanchez Ramirez / Fransa

24 Haziran 1996 (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu)

Carlos olarak tanınan başvuran, Venezuela'da doğmuştur ve kendisini devrimci olarak tanımlamaktadır. Başvuran, şu sırada Fransa'da cezaevinde bulunmaktadır. 14 Ağustos'u 15 Ağustos 1994'e bağlayan gece, Sudan polis memurları tarafından kaçırılmış ve Fransız polis memurlarına teslim edilmiştir. Fransız polis memurları onu Fransız askeri uçağına bindirmiş ve Fransız askeri üssüne götürmüştür. Orada, Paris'te 1982 yılında yaşanan bir araba bombalama olayıyla ilişkili olarak Fransız bir hâkim tarafından aleyhinde verilen tutuklama emri kendisine tebliğ edilmiştir. Başvuran, temel olarak, Fransız yetkililer tarafından özgürlüğünden mahrum bırakıldığı konusunda şikâyetçi olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, başvuranın Fransız polis memurları tarafından gözaltına alındığını ve Fransız askeri uçağına özgürlüğünden mahrum bırakıldığını belirtmiştir. Bu nedenle, Fransız yetkililere teslim edilmesinden itibaren, başvuran etkin bir şekilde Fransız yetkisi ve böylece, bu durumda söz konusu yetki yurt dışında uygulanmakta olsa bile, Fransız yargı yetkisi altındadır.

Öcalan / Türkiye

12 Mayıs 2005 (Büyük Daire)

Abdullah Öcalan, şu anda Türk Devletine karşı gerçekleştirdiği terör faaliyetlerinden dolayı İmralı Cezaevinde (Bursa, Türkiye) müebbet hapis cezasını çekmektedir. Olayların yaşandığı sırada, başvuran Kenya'da bulunmaktaydı. 15 Şubat 1999 gecesi, ihtilafli bir durumda, Nairobi havalimanında bir uçağa bindirilmiş ve Türk görevliler tarafından tutuklanmıştır. Başvuran daha sonra Türkiye'ye götürülmüştür. Başvuran, Türkiye'nin birçok Sözleşme hakkını ihlal ettiği konusunda şikâyetçi olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvuranın, Nairobi havalimanının uluslararası bölgesinde Türkiye'de kayıtlı bir uçakta Türk güvenlik güçleri tarafından tutuklandığını belirtmiştir. Kenyalı yetkililer tarafından Türk yetkililere teslim edildikten sonra, başvuranın Türk yetkisi ve bu nedenle, o sırada Türkiye yetkisini toprakları dışında kullanmasına rağmen, Türk yargı yetkisi altında olduğu kabul edilmektedir. Başvuranın Türk görevliler tarafından Türkiye'ye dönmeye fiziksel olarak zorlandığı ve tutuklanmasının ve Türkiye'ye dönmesinin ardından Türk yetkililerin yetkisi ve kontrolü altında olduğu doğrudur.

Etkili kontrol sağlanmayarak gerçekleştirilen askeri müdahale

Bankovic ve Diğerleri / Belçika ve 16 Diğer Sözleşmeci Devlet

19 Aralık 2001 (Büyük Daire)

Başvuru, Belgrad, Sırbistan'da yaşayan altı kişi tarafından Sözleşmeci Devletler olarak bilinen 17 NATO üyesine karşı yapılmıştır. Başvuranlar, Kosova çatışması sırasında yapılan hava saldırılarına karşı Belgrad'da Sırbistan Radyo-Televizyon genel merkezinin NATO tarafından bombalanması konusunda şikâyetçi olmuşlardır. Söz konusu bombalama sonucunda bina hasar görmüş ve birçok ölüm meydana gelmiştir.

Mahkeme, uluslararası hukukta bir Devletin yargı gücünü sınır dışında kullanmasını içermemesine rağmen, genel bir kural olarak, yargı gücü diğer ilgili Devletlerin egemen bölge haklarıyla tanımlandığı ve sınırlandırıldığı konusunda tatmin olmuştur. Mahkeme, yargı gücünün diğer topraklarda kullanılmasının istisnai olduğuna ve her bir davaya belirli koşullar altında özel bir gerekçelendirme gerektirdiğine karar vermiştir. Sözleşme, temel olarak bölgesel ve özellikle Sözleşmeci Devletlerin yasal alanında geçerli olan çok taraflı bir anlaşmadır. Mahkeme, mağdurlar ve davalı Devletler arasında herhangi bir yargı bağlantısı olduğuna ikna olmamış ve başvuruyu kabul edilemez olarak nitelendirmiştir.

Issa ve Diğerleri / Türkiye

16 Kasım 2004

Irak uyruklu olan başvuranlara göre, Türkiye sınırına yakın bir Irak bölgesinde çobanlık yapan bir grup yakınları bölgede askeri operasyon yapmakta olduğu iddia edilen Türk askerleriyle karşılaşmışlar ve iddialara göre bu askerler kendilerine kötü muamelede bulunmuş ve saldırmışlardır. Türk birlikleri bölgeden çekildikten sonra, çobanların cesetleri, kurşun yaralarıyla ve tahrip edilmiş bir halde bulunmuştur.

Mahkeme, Sözleşme uyarınca “yargı yetkisi” kavramının Sözleşmeciler Devletlerin ulusal topraklarıyla sınırlı olmadığını hatırlatmıştır. İstisnai durumlarda, Sözleşmeciler Devletlerin toprakları dışındaki faaliyetleri yargı yetkilerinin sonucu olarak meydana gelebilir. Buna benzer durumlarda sorumluluk, Sözleşme’nin 1. Maddesinin (insan haklarına saygı yükümlülüğü) bir taraf Devlete başka bir Devletin toprakları içerisinde kendi topraklarında ihlal edemeyeceği Sözleşme maddelerini ihlal etmesine izin vermemesinden kaynaklanmaktadır.

Ancak, Mahkeme, önündeki kanıtlara dayanarak başvuruların yakınlarının Türk birliklerinden açılan ateşte ölüp ölmediklerini belirleyememiştir. Mahkeme, bu nedenle, başvuruların yakınlarının Sözleşme’nin 1. Maddesi uyarınca Türk yargı yetkisi içinde oldukları konusunda ikna olmamıştır.

Saddam Hüseyin / Koalisyon Güçleri (Arnavutluk, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna ve Birleşik Krallık)

14 Mart 2006 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Irak’ın eski devlet başkanı Saddam Hüseyin, yakalanması, tutuklanması ve Iraklı yetkililere teslim edilmesi ve devam eden yargılaması ve sonucu konularında şikayetçi olmuştur. Başvuran, Irak’ta işgalci güçler olmaları nedeniyle, doğrudan yetki ve kontrol altında tutulması nedeniyle veya yurt dışındaki görevlilerinin faaliyetlerinden sorumlu olmaları nedeniyle kendisinin bütün davalı Devletlerin yargı yetkisi altında olduğunu ileri sürmüştür. Başvuran, ayrıca, yetki transferinin ardından ve kendisinin 2004 yılının Haziran ayında Iraklı yetkililere teslim edilmesinin ardından, davalı Devletlerin Irak’ı fiilen kontrol altında tutmaya devam etmeleri nedeniyle, kendisinin de söz konusu Devletlerin yargı yetkisi dahilinde olduğunu iddia etmiştir.

Mahkeme, koalisyon güçlerinin AB önderliğinde 2003 yılının Mart ayında Irak’ı işgal ettiklerini gözlemlemektedir. Güçlerin büyük bölümünün ve desteğin Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık’tan gelmiş olmasına rağmen, Mahkeme, dava çerçevesinde, koalisyon güçlerinin şikayette adı geçen Sözleşmeciler Devletlerin her birinden destek aldıklarını kabul etmektedir. Ancak, Mahkeme, başvuranın her bir Devletin rolüne ve sorumluluklarına veya AB ile aralarında olan iş/güç paylaşımına atıfta bulunmadığını gözlemlemiştir. Ek olarak, başvuran, (AB dışında) hangi davalı Devletin yakalanmasında, tutuklanmasında ve teslim edilmesinde (eğer var ise) nasıl etkisi olduğuna işaret etmemiştir. Buna göre, Mahkeme, Saddam Hüseyin ve Sözleşmeciler Devletlerin arasında Sözleşme’nin 1. Maddesinin anlamı çerçevesinde herhangi bir yargısal bağlantı bulunmadığına hükmetmiştir.

Behrami ve Behrami / Fransa

31 Mayıs 2007 (Büyük Daire – kabul edilebilirlik hakkında karar)

Olaylar sırasında, Mitrovica, Kosova bölgesinde bulunmaktaydı. Söz konusu bölgeden Fransa komutasındaki çok uluslu bir askeri birlik sorumludur; bu birlik, uluslararası güvenlik gücünü

(KFOR) oluşturan ve BM Güvenlik Konseyinin Haziran 1999 tarihli 1244 sayılı kararıyla Kosova’da bulunan dört birlikten bir tanesidir. 2000 yılının Mart ayında, bir erkek çocuğu söz konusu alanda arkadaşlarıyla oyun oynamaktayken söz konusu birlik, NATO’nun 1999 tarihli bombardımanında düşen ancak infilak etmemiş bir bomba bulmuş ve patlatmıştır. Bomba çocuklardan bir tanesinin ölümüne neden olmuş ve bir diğerini ciddi bir şekilde yaralamıştır. Olaya ilişkin olarak cezai yargılama işlemlerinin başlatılmasının reddedilmesinin ardından, başvuranlar, çocukların ölümü ve yaralanmasının Fransız KFOR birliklerinin, söz konusu bölgede olduğunu bildikleri infilak etmemiş bombayı işaretlemeyi ve/veya etkisiz hale getirmeyi başaramamalarından kaynaklandığını iddia etmişlerdir.

Mahkeme, davada dile getirilen sorunun, Fransa’nın Kosova’da sınır ötesi yargı yetkisi kullanıp kullanmadığından ziyade, Mahkeme’nin Kosova’yı kontrol altında tutan Fransa’nın ilgili sivil ve güvenlik mevcudiyetine katkısını Sözleşme uyarınca incelemeye yetkili olup olmadığı hakkında olduğu görüşündedir. Mahkeme, BM Güvenlik Konseyi’nin UNMIK ve KFOR’u kuran 1244 sayılı kararı kabul ettiği göz önüne alındığında, Kosova’daki mayın çıkarma denetiminin Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonu’nun (UNMIK) BM’nin yönetimi altında olduğuna hükmetmiştir. BM, üyelerinden ayrı bir kişiliğe sahiptir ve Sözleşme’ye üye değildir. UNMIK ve KFOR, etkin olabilmek için üye devletlerin desteğine dayandıklarından, Sözleşme, Sözleşmeciler tarafların faaliyetlerinin ve ihmallerinin Mahkeme’nin denetimine tabi tutulacağı bir şekilde yorumlanamaz. Aksi halde, bu durum BM’nin barışı sağlamaya ilişkin temel misyonunun yerine getirilmesine müdahale teşkil eder. Mahkeme, Fransa aleyhinde sınır ötesi faaliyetleri ve ihmalleri hakkında yapılan şikayetleri değerlendirmeye yetkisi olup olmadığı sorusunu incelemeye gerek olmadığı sonucuna varmıştır.

Etkin kontrol uygulayarak yapılan askeri müdahaleler

Markovic ve Diğerleri / İtalya

14 Aralık 2006 (Büyük Daire)

Başvuru, başvuranların İtalyan mahkemeleri önünde 23 Nisan 1999 tarihinde NATO ittifaklarının Federal Yugoslavya Cumhuriyeti’ne karşı gerçekleştirdiği hava saldırılarının sonucu olarak yakınlarının ölümüne ilişkin olarak açtıkları tazminat davasıyla ilgilidir.

Mahkeme, başvuranların İtalyan mahkemeleri önünde hukuk davası açtıklarında, Sözleşme’nin 1. maddesinin (insan haklarına saygı yükümlülüğü) amaçları doğrultusunda tartışmasız bir şekilde “yargısal bir bağın” var olduğuna hükmetmiştir.

Pad ve Diğerleri / Türkiye

28 Haziran 2007 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuru, İranlı yedi kişinin Kuzey-Batı İran’da 1999 yılının Mayıs ayında Türk askerler tarafından öldürüldüğü iddiasına ilişkindir. Türkiye, söz konusu bölgeyi, olaylar sırasında orada teröristlerin bulunduğu şüphelenildiği için helikopterden bombaladığını kabul etmiştir. Ayrıca, Türkiye İran ile iyi ilişkiler kurmak adına, meydana gelen ölümler için İranlı

yetkililer tarafından talep edilen tazminat miktarını ödemeyi kabul ettiğini belirtmiştir. Maktullerin aileleri parayı almayı reddetmişlerdir.

Mahkeme, bir Devletin, Sözleşmeciler Devletlerin yasal alanında olmayan, ancak yasal veya yasadışı olarak diğer Devlette operasyon yapan görevlileri yoluyla otoritesi ve kontrolü altında bulunan başka bir Devletin topraklarındaki insanlara ilişkin olarak Sözleşme ihlallerinden sorumlu tutulabileceğini hatırlatmaktadır. Mevcut davada, iddia edilen olaylar nedeniyle hayatını kaybedenlerin Türkiye'nin yargı yetkisi içine girdiği konusunda taraflar arasında ihtilaf bulunmamaktadır. Mahkeme, Türk Hükümetinin helikopterlerden açılan ateşin başvuruların yakınlarının hayatını kaybetmesine neden olduğunu kabul ettiği göz önüne alındığında, olayların geçtiği yerin tam olarak belirlenmesinin gerekmediğine hükmetmiştir. Buna göre, söz konusu zamanda, maktuller Türkiye'nin yargı yetkisi içindedirler.

Askeri mevcudiyet

Al-Saadoon ve Mufdhi / Birleşik Krallık

2 Mart 2010

2003 yılının Mart ayında Irak'ın uluslararası koalisyon silahlı kuvvetleri tarafından işgal edilmesinin ardından, başvurular İngiliz kuvvetleri tarafından yakalanmış ve İngilizlere ait tutukevlerinde koalisyon güçlerine karşı şiddete başvurdukları ve iki İngiliz askerini öldürdükleri şüphesiyle gözaltına alınmışlardır. 2005 yılının Aralık ayında, İngiliz yetkililer, başvuruların aleyhinde açılan cinayet davasını Irak ceza mahkemelerine göndermiştir. Başvurular, idam edilme risklerinin olduğunu ileri sürerek İngiltere mahkemeleri önünde bu duruma itiraz etmişler ancak başvuruları reddedilmiştir. 30 Aralık 2008 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İngiltere Hükümetinin bir sonraki gün verdiği cevapta, ilke olarak İngiliz güçlere Irak'ta yakalama, tutuklama ve hapis cezasına mahkûm etme konularında yetki veren BM Mandasının 31 Aralık 2008 gecesi sona ermesi nedeniyle, istisnai olarak İngiltere'nin Mahkeme'nin talebini yerine getiremediği ve söz konusu gün erkenden başvuruları göz altına alınmaları için Iraklı görevlilere teslim ettiğini belirtmiştir.

30 Haziran 2009 tarihli kabul edilebilirlik hakkındaki kararında, Mahkeme, ilk olarak askeri güç kullanılması yoluyla ve daha sonra yasayla İngiltereli yetkililerin, başvuruların tutulduğu cezaevleri üzerinde tam ve özel bir kontrole sahip olduklarını değerlendirmektedir. Mahkeme, başvuruların İngiltere yargı yetkisi içinde olduğunu ve 31 Aralık 2008 tarihinde Iraklı yetkililerin gözetimine fiziksel olarak transfer edilmelerine kadar da söz konusu yetki içinde kaldıklarına hükmetmiştir.

Al-Skeini ve Diğerleri / Birleşik Krallık

7 Temmuz 2011 (Büyük Daire)

Bu dava, İngiltere'nin işgalci bir güç olduğu 2003 yılında başvuruların altı yakın akrabasının Irak'ın güneyinde Basra'da öldürülmelerine ilişkindir. Maktullerden üçü, İngiliz askerler tarafından vurularak öldürülmüş veya ölümcül bir şekilde yaralanmışlardır. Maktullerden bir tanesi bir İngiliz devriye ve kimliği bilinmeyen silahlı bir kişi arasında çıkan çatışma sırasında

yaralanmış; bir diğeri İngiliz askerler tarafından dövülmüş ve nehre atlamaya zorlanmış ve orada boğulmuş; son olarak vücudunda 93 yara tespit edilen bir diğeri İngiliz askeri üssünde ölü bulunmuştur.

Mahkeme, 1 Mayıs 2003 ile 28 Haziran 2004 tarihleri arasında İngiltere'nin Güney Batı Irak'ta güvenliği sağlamak için yetki kullanmasından doğan istisnai koşullarda, İngiltere'nin, Basra'da İngiliz askerleri tarafından yürütülen güvenlik operasyonları sırasında öldürülen sivillere ilişkin olarak Sözleşme'nin 1. maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü) uyarınca yargı yetkisine sahip olduğuna ve Sözleşme'nin 2. maddesine (yaşam hakkı) ilişkin olarak, altı başvuranın beşinin yakınlarının ölümü hakkında bağımsız ve etkin bir soruşturma yürütülmediğine hükmetmiştir.

Al-Jedda / Birleşik Krallık

7 Temmuz 2011 (Büyük Daire)

Bu dava, İngiliz yetkililer tarafından Irak'ın Basra ilinde bulunan cezaevinde Iraklı bir sivilin üç yıldan daha uzun bir süre boyunca (2004-2007) mahkeme kararı olmaksızın gözaltında tutulmasına ilişkindir.

İngiltere Hükümeti, başvuranın gözaltında tutulmasının Birleşmiş Milletler'e (BM) isnad edilebilir olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme, oy birliğiyle bu iddiayı reddetmiştir. Mahkeme, 2003 yılının Mart ayında işgal sırasında, mevcut rejimi değiştirilmesine ilişkin olarak BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'ta rollerin dağıtılması hakkında bir kararı olmadığını belirtir. 2003 yılının Mayıs ayında, önceki rejimi yıkan AB ve İngiltere Irak'ta güvenlik konusunda kontrolü üstlenmişlerdir; BM'ye Irak'ın yeniden yapılandırılmasını desteklemek ve Irak geçici hükümetini kurmaya yardım etmek yoluyla insancıl yardım sağlama rolü verilmiş ancak güvenlik konusunda herhangi bir rol verilmemiştir. Mahkeme, daha sonraki BM Güvenlik Konseyi kararlarının söz konusu durumu değiştirdiği görüşünde değildir. BM Güvenlik Konseyi'nin Çok Uluslu Güç içindeki birliklerin faaliyetleri ve ihmalleri üzerinde ne etkin bir kontrolü ne de mutlak yetkisi ve kontrolü olduğundan dolayı, başvuranın gözaltında tutulması BM'ye isnat edilemez. Söz konusu durum, yalnızca İngiliz güçler tarafından kontrol altında tutulan Basra şehrindeki cezaevinde meydana gelmiştir. Bu nedenle, başvuran, baştan beri İngiltere'nin yetkisi ve kontrolü altındadır. Mahkeme, son olarak, başvuranın tutukluluk halinin İngiltere'ye isnat edilebileceği ve tutuklu halde bulunduğu sırada Sözleşme'nin 1. maddesinin (insan haklarına saygı yükümlülüğü) amaçları doğrultusunda İngiltere'nin yargı yetkisinde olduğu konularında Lordlar Kamarası'nın çoğunluğuyla aynı fikirdedir.

Hassan / Birleşik Krallık

16 Eylül 2014 (Büyük Daire)

Bu dava, başvuranın erkek kardeşinin İngiliz silahlı güçleri tarafından tutsak alınıp, Irak'ta (Um Qasr yakınlarında) Buca Kampı'nda tutulmasıyla ilgilidir. Başvuran özellikle erkek kardeşinin Irak'ta İngiliz güçler tarafından yakalanıp tutuklandığını ve üzerinde işkence ve

idam izleri olan cesedinin daha sonra açıklanamayan koşullarda bulunduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, başvuran, erkek kardeşinin yakalanmasının ve tutuklanmasının keyfi, yasalara aykırı ve usulü güvencelerden yoksun olduğu konusunda şikâyetçi olmuştur. Son olarak, başvuran, İngiliz yetkililerin, erkek kardeşinin tutuklanması, kötü muameleyle maruz kalması ve ölümüyle ilgili soruşturma yapmadıkları konusunda şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın erkek kardeşinin 2003 yılının Nisan ayında İngiliz askerleri tarafından yakalanması ve 2003 yılının Mayıs ayında askerlerin kendisini Buca Kampı'ndan alıp otobüsle bir durak noktasında bıraktıkları dönem arasında **İngiltere yetkisi sınırları** içinde olduğuna hükmetmiştir. Özellikle, Mahkeme, İngiltere Hükümetinin, Sözleşmecî Devlet çalışanlarının işgalci güç olmadığı topraklarda operasyon düzenlediği ve Devletin uluslararası savaş hukukuna uygun davranması gereken uluslararası silahlı çatışma aşamasında aktif düşmanlık sırasında yargı yetkisinin uygulanmaması gerektiğine yönelik iddiasını ikna edici bulmamıştır. Mahkeme, ayrıca, Hükümetin, başvuranın erkek kardeşinin Buca Kampı'na girdikten sonraki dönemle ilgili olarak, söz konusu dönemde gözetimin İngiltere'den Birleşik Devletler'e nakledildiği gerekçesiyle, yargı yetkisinin söz konusu olmadığına ilişkin iddiasını da kabul etmemiştir. Son olarak, Başvuranın erkek kardeşi, sivilin bulunduğu bölgeye serbest bırakılmak üzere getirildiğinde, Kamp'tan kendisini getiren otobüsten indiği ana kadar İngiltere'nin yetkisi ve kontrolü altında silahlı askeri personel tarafından gözetim altında tutulmaktaydı.

Mahkeme, ayrıca, başvuranın erkek kardeşinin fiili olarak yakalanması ve tutuklanması ile ilgili olarak Sözleşme'nin 5 §§ 1, 2, 3 veya 4 (güvenlik ve özgürlük hakkı) maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Son olarak, Mahkeme, başvuranın erkek kardeşinin kötü muameleyle maruz kalması ve ölümüne ilişkin olarak Sözleşme'nin 2. (yaşam hakkı) ve 3. (insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleyle yasağı) maddeleri uyarınca dile getirdiği şikâyetlerinin delil yetersizliği nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Jaloud / Hollanda

20 Kasım 2014

Bu dava, Hollandalı yetkililerin, Hollanda Kraliyet Ordusu personelinin karıştığı bir olayda 2004 yılının Nisan ayında Irak'ta silahla vurulan Iraklı sivilin (başvuranın oğlu) ölümüne ilişkin Hollandalı yetkililer tarafından yürütülen soruşturmaya ilgilidir. Başvuran, oğlunun vurulmasına ilişkin olarak yürütülen soruşturmanın yeterince bağımsız ve etkili olmadığı konusunda şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, İngiliz silahlı güçlerin kontrolünde olan bir bölgede meydana gelen olaya ilişkin soruşturma hakkındaki şikâyetin, Sözleşme'nin 1. maddesi (insan haklarına saygı

yükümlülüğü) uyarınca Hollanda'nın yargı yetkisine girdiğine hükmetmiştir. Mahkeme özellikle şu noktalara değinmiştir: Hollanda, yalnızca İngiliz askerinin kontrolünü kabul etmesi nedeniyle yargı yetkisinden muaf tutulamaz. Hollanda Dış İşleri ve Savunma Bakanlarının Haziran 2003 tarihli mektubundan açıkça anlaşılmaktadır ki, Irak'ta istikrar sağlamak için kurulan kuvvetlere Hollanda güçlerinin katılmasına ilişkin olarak, Hollanda'nın Irak'ta bulunan askeri personeli üzerinde tam komuta yetkisine sahiptir. Mahkeme, Hollanda Hükümetinin Mahkeme'ye erişim sağladığı, Merkezi Avrupa Çok Uluslu Tümenine (Güney-Doğu) İlişkin Memoranduma göre, güç kullanımına ilişkin kesin kurallar koyma yetkisinin bireyleri gönderen Devletlere ait olduğunu belirtmektedir. Silahla atış yapılan kontrol noktası, Irak Sivil Savunma Birliği (ICDC) personeli tarafından sarılmıştır. ICDC personeli o sırada koalisyon güçleri tarafından denetlenmekteydi. Bu bilgiler dikkate alındığında, Mahkeme, Hollanda birliklerinin ne Irak ne de İngiltere güçlerinin kontrolü altında olmadığına hükmetmiştir.

Mahkeme, ayrıca, Hollandalı yetkililerin, başvuranın oğlunun ölümüne ilişkin etkili bir soruşturma yürütmedikleri gerekçesiyle Sözleşme'nin 2. maddesinin (yaşam hakkı) usulü yönünden ihlal edildiğine karar vermiştir.

Açık denizlerdeki faaliyetler

Medvedev ve Diğerleri / Fransa

23 Mart 2010 (Büyük Daire)

Başvuranlar, Kamboçya'da kayıtlı bir kargo gemisinin çalışanlarıdır. Fransız yetkililer, geminin Avrupa'ya dağıtılmak üzere büyük miktarda uyuşturucu taşıdığından şüphelenmişler ve Fransız Deniz Kuvvetleri gemiyi Cap Verde açıklarında yakalamış, gemi çalışanları Fransız askeri denetimi altında kendi gemilerinde gözaltına alınmıştır. Başvuranlar, özellikle Fransız yetkililerin yargı yetkisi olmadığı gerekçesiyle kanunlara aykırı bir şekilde özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları konusunda şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Fransa'nın Kamboçyalı gemiyi ve çalışanlarını, yakaladığı andan itibaren, devamlı ve kesintisiz bir şekilde, en azından fiilen, tam ve özel bir şekilde kontrol altında tuttuğuna hükmetmiştir. Geminin ele geçirilmesinin yanında, Fransız yetkililer tarafından yönü değiştirilmiştir ve gemi çalışanları Fransa'da Brest şehrine giderken yolculuk boyunca Fransız askerleri tarafından kontrol altında tutulmuştur. Buna göre, başvuranlar etkili bir şekilde Fransız yargı yetkisi altında tutulmuşlardır.

Hirsi Jamaa ve Diğerleri / İtalya

23 Şubat 2012 (Büyük Daire)

Bu dava, İtalyan yetkililer tarafından denizde yakalanan ve Libya'ya geri gönderilen Somalili ve Eritreli göçmenlerle ilgilidir.

Mahkeme, başvuruların Sözleşme'nin 1. maddesinin (insan haklarına saygı hakkı) amaçları doğrultusunda İtalya'nın yargı yetkisi içinde olduklarına hükmetmiştir. Mahkeme, İtalyan Denizcilik Kanununda öngörülen, açık denizlerde yol alan bir geminin sancağında asılı olan bayrağın Devletin özel yargı yetkisine tabi olduğuna ilişkin uluslar arası hukuk ilkesini hatırlatmıştır. Olayların tamamı İtalyan silahlı kuvvetlerin gemisinde geçmiştir. Söz konusu gemide çalışanlar özel olarak İtalyan askeri personelinden oluşmaktadır. Gemilere binme ve Libyalı yetkililere teslim edilme arasındaki sürede, başvurular devamlı ve özel bir şekilde; meşru olarak ve fiilen İtalyan yetkililerin kontrolü altında tutulmuşlardır. Buna göre, ihlal iddialarına yol açan olaylar Sözleşme'nin 1. maddesinin anlamında İtalya'nın yargı sınırları kapsamında kalmaktadır.

Bir Devletin kendi topraklarında gerçekleştirdiği ancak başka bir Devlette etkileri görülen faaliyetleri

Soering / Birleşik Krallık

7 Temmuz 1989

Başvuran, kız arkadaşının ebeveynlerini öldürdüğü için cinayet suçlamasıyla yargılanmak için Amerika Birleşik Devletler (ABD)'e iade edilmesi beklenen ve İngiltere'de cezaevinde tutulan bir Alman vatandaşıdır. Başvuran, diplomatik güvencelere rağmen, ABD'ye geri gönderilirse idam edilme riski olduğu konusunda şikayetçi olmuştur. Başvuran, özellikle, insanların aşırı stres ve psikolojik travma içinde idam edilmeyi yıllarca beklediği "ölüm hücresi olgusu" yüzünden, bu ülkeye iade edilmesi halinde, Sözleşme'nin 3. maddesine (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) aykırı olarak insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye maruz kalacağını ve cezalandırılacağını öne sürmüştür.

Mahkeme, Sözleşme'ye taraf olmayan Devletlerin faaliyetlerinin Sözleşme çerçevesinde gerçekleştirilmediğini ve Sözleşmeciler Devletlerden diğer Devletlere Sözleşme standartlarını uygulamalarının istenemeyeceğini hatırlatmıştır. Ancak, Sözleşmeciler bir Devletin bir kişiyi ülkesine iade etmeye dair kararının, söz konusu kişinin iade edildiğinde işkence veya kötü muameleye maruz kalma riski olduğunda, Sözleşme uyarınca ilgili Devletin sorumluluğunun doğmasına neden olabilir. Suçlunun iade edildiği ülkenin sorumluluğu ile ilgili bir durum söz konusu değildir. Sözleşme uyarınca, Sözleşmeciler Devletin faaliyetleri nedeniyle bir kişi kötü muameleye maruz kaldığında, suçluyu iade eden Sözleşmeciler Devlet sorumluluk altına girmektedir. Mahkeme, başvuruları ABD'ye iade etmesi halinde İngiltere'nin Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal edeceği sonucuna varmıştır.

Mohammed Ben El Mahi ve Diğerleri / Danimarka

11 Aralık 2006 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

2005 yılının Eylül ayında, Danimarkalı özel bir gazete Hz. Muhammed'in on iki karikatürünü yayınlamıştır. İçlerinden en tartışmalı olanı Hz. Muhammed'i türban içerisinde bomba ile

birlikte gösterenidir. 2005 yılının Ekim ayında Danimarka’da birçok Müslüman kuruluş, Danimarka polisine, söz konusu karikatürlerin kutsal şeylere küfür ve hakaret içerdiği konusunda şikâyetinde bulunmuştur. Savcılığın gazete aleyhinde ceza davası açmayı reddetmesinin ardından, başvuranlar Danimarka’nın söz konusu yayına izin verdiği konusunda şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Devletin temel olarak bölgesel yargı yetkisine ilişkin istisnai durumların hiçbirinin mevcut davada olmadığını hatırlatmıştır. Başvuranlar, Fas’ta yaşayan bir Fas vatandaşı ve Fas’ta kurulu olan ve söz konusu ülkede faaliyet gösteren iki Faslı şirkettir. Mahkeme, başvuranlar ve Danimarka arasında yargısal herhangi bir bağlantının olmadığı veya sınır ötesi faaliyetler kapsamında Danimarka’nın yargı yetkisi altında kalmadıkları görüşündedir.

Andreou / Türkiye

3 Haziran 2008 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Vefat eden başvuran, BM tampon bölgesinin dışında, Rum Milli Muhafız kontrol noktasına yakın bir alanda beklediği sırada, Derinya (Kıbrıs) yakınlarında BM tampon bölgesinde meydana gelen gerginlikler sırasında 14 Ağustos 1996 tarihinde Türk silahlı kuvvetleri tarafından vurularak yaralandığı konusunda şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Sözleşme uyarınca Türkiye’nin sorumlu olduğuna hükmetmiştir. Olaylara ilişkin BM basın açıklamasına göre, başvuranın yaralanmasına, kalabalığa ateş eden ve ateş ettikleri sırada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bölgesinde olan üniformalı Türk ve/veya Kıbrıslı Türk görevliler neden olmuştur. Başvurana kurşun isabet ettiğinde, tarafsız bir bölge olan BM tampon bölgesinin dışında ve Rum Milli Muhafız kontrol noktasının yakınlarında durmaktaydı. Bankovic ve Diğerleri davasındaki (bkz., yukarıda) başvuranların aksine, bu davada başvuran Sözleşme’nin kabul edildiği bir bölge içinde yer almaktaydı. Başvuran, Türkiye’nin kontrolü altında olmayan bir bölgede yaralanmış olsa bile, söz konusu yaralanmaya doğrudan sebep olan ve kalabalığa yakın mesafeden açılan ateş nedeniyle, başvuran, Türkiye’nin yargı yetkisi altında görülmelidir.

AİHS’ye taraf bir Devletin topraklarında kurulan uluslar arası mahkemeler

Diokaba Lambi Longa / Hollanda

9 Ekim 2012 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Bu dava, ifade verdikten sonra Hollanda’ya iltica başvurusunda bulunan ve savunma tanığı olarak kanıt ibraz etmesi için Uluslararası Ceza Mahkemesine gönderilen Kongolu bir kişi hakkındadır.

İlk defa, kişilerin Sözleşmeciler bir Devletin topraklarında kurulmuş uluslararası ceza mahkemelerinin gözetiminde tutulması yetkisine ilişkin olarak karar veren Mahkeme,

Söleşme'ye taraf olmayan bir Devlet (Demokratik Kongo Cumhuriyeti) ile yapılan anlaşmalar uyarınca uluslararası ceza mahkemesi tarafından Söleşmeci bir Devletin (Hollanda) topraklarında tutuklu buldurulan başvuranın Hollanda'nın yargı yetkisi altında olmadığına hükmetmiştir. Mahkeme, bu nedenle başvuruyu kabul edilemez olarak nitelendirmiştir.